

Utvecklingsmiljöer för IT-stödd distansutbildning

- en fördjupad studie om kollegialt motstånd mot IT-stödd distansutbildning

Pernilla Westerberg
Gunilla Mårald

Umeå Centre for Evaluation Research
Juni 2004

FÖRORD

Rapporten är en delstudie i UCERs (Centrum för utvärderingsforskning, vid Umeå universitet) utvärdering av ”studentnyttan” med Nätuniversitetet. Den tar avstamp i några av de resultat som framkommit i studien ”Nätuniversitetet och IT-stödda distanskurser – attityder och erfarenheter hos prefekter, kursansvariga och studenter”, som bland annat visar att det finns ett visst kollegialt motstånd mot IT-stödda distanskurser. Vi vill med denna studie därför undersöka detta på ett djupare plan.

Umeå i juni 2004

Pernilla Westerberg
Gunilla Mårald
UCER, Umeå universitet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	3
INLEDNING	4
Metod	5
<i>Fokusgrupper</i>	5
<i>Urval och tillvägagångssätt</i>	5
<i>Genomförande</i>	8
<i>Analys</i>	9
RESULTAT	9
Utvecklingstänkande på institutionerna	9
Relationen mellan campuskurser och distanskurser med IT-stöd	12
Förutsättningar för IT-stödda distanskurser	17
IT-stödda distanskurser och framtiden	22
DISKUSSION	24
REFERENSLISTA	25
BILAGA 1	27

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att få en djupare förståelse för den miljö där IT-stödda distanskurser utvecklas genom att undersöka olika lärares attityder till IT-stödda distanskurser. Rapporten baseras på tre fokusgruppsintervjuer med sammanlagt 14 lärare på tre institutioner vid tre olika lärosäten, inom ämnesområdena naturvetenskap och teknik, juridik och samhällsvetenskap samt medicin och odontologi/vård och omsorg. Få lärare utan erfarenhet av IT-stödda distanskurser har medverkat i fokusgruppsintervjuerna, vilket kan ha påverkat resultatet. En av lärarna utan erfarenhet av IT-stödda distanskurser har uttryckt ett tydligt motstånd mot IT-stödda distanskurser, vilket kan innebära att om fler lärare utan erfarenhet av IT-stödda distanskurser medverkat hade fler aspekter av motstånd framkommit under intervjuerna.

Resultaten presenteras under fyra teman; a) utvecklingstänkande på institutionen, b) relationen mellan campuskurser och distanskurser med IT-stöd, c) förutsättningar för IT-stödda distanskurser och d) IT-stödda distanskursers framtid.

a) Fokusgruppsintervjuerna visar att alla tre institutionerna kan betecknas som utvecklingsinriktade. Lärarna upplever att den allmänna inställningen hos institutionsledningen är generellt positiv eller inte hindrande på något sätt. Utvecklingen av IT-stödda distanskurser drivs främst fram av eldsjälarna i frånvaro av utvecklingsstrategier och tydlig ledning. I första hand sker utvecklingen inom mindre arbetsgrupper, mellan vilka ett erfarenhetsutbyte sällan förekommer.

b) Merparten av de lärare som deltog i fokusgruppsintervjuerna menar att IT-stödda distanskurser upplevs både ha lägre status och kvalitet än campuskurser. Lärarna hänvisar till att högskolepoängen är lättare att ta på sådana kurser och att kurserna till viss del inte ger samma kompetens som campuskurser. Ämnet upplevs vara styrande för vad som är lämpligt att ge som distanskurs med IT-stöd och några lärare menar att en kurs som innehåller mycket diskussion bör ges som en campuskurs, en uppfattning som delvis grundar sig på förutfattade meningar och kan upplevas som ett motstånd. Vilka studenterna på en IT-stödd distanskurs är och vilka förväntningar och förutsättningar de har, är svårt att veta menar några lärare och tycker att bilden av en campusstudent är mer tydlig.

c) Viktiga förutsättningar för utvecklingen av IT-stödda distanskurser är ekonomiska och tidsmässiga resurser, engagemang och erfarenhetsutbyte. Det är tydligt att utvecklingen av IT-stödda distanskurser är beroende av flera olika engagerade individer, inte bara lärare utan också supportpersonal, personer i ledande ställning och studenter som ställer krav. Men bortsett från de individer som är involverade på något sätt är förutsättningarna för erfarenhetsutbyte med människor utanför denna grupp små. Motståndet karaktäriseras av ointresse för teknik och för lite kunskap hos mottagaren och att lärarna själva inte förmedlar sina erfarenheter till kollegerna. Lärarna tycker också att arbetsbelastningen har en annan karaktär och upplever att det är mer omständligt och tidskrävande att utveckla och omarbete IT-stödda distanskurser. På grund av detta uppdateras IT-stödda distanskurser mindre ofta, menar några av lärarna.

d) Merparten av lärarna anser att utbudet av IT-stödda distanskurser kommer att öka i framtiden och att den internationella utvecklingen, som Bologna-processen, kommer att påverka. Pensionsavgångar är något som lyfts fram som ett orosmoln tillsammans med att det så småningom kan bli problem med personalrekryteringar.

INLEDNING

Miljön där IT-stödda¹ distanskurser utvecklas ser väldigt olika ut mellan lärosäten och från institution² till institution. Studien ”Nätuniversitetet och IT-stödd distansutbildning – attityder och erfarenheter hos prefekter, kursansvariga och studenter” visar att det finns ett visst kollegialt motstånd till denna verksamhet. Nära hälften av prefekterna och de kursansvariga i studien svarade att inställningen till IT-stödda distanskurser bland kolleger är antingen negativ eller varken negativ eller positiv.³ I en rapport av Distansutbildningskommittén (DUKOM), där flera distansutbildningsprojekt med IT-stöd utvärderas, konstateras att ”Det interna motståndet presenteras sammantaget som ett lika stort eller rentav större hinder mot utvecklingen av denna sortens kurser, än t.ex. tekniska problemen och eventuella kunskapsbrister”⁴. Särskilt uppges motståndet ha utbildningsideologiska orsaker, men även ekonomin framställs som en betydelsefull faktor. De projekt som har haft ledningens stöd, har dock mötts av både intresse och positiva förväntningar och inte av ett direkt motstånd⁵.

Motstånd har även noterats då nya enheter gör sitt intåg på arenan för högre utbildning. Ett exempel är uppkomsten av s.k. Learning Labs⁶. Lasse Bourelius, verksamhetschef på Learning Lab i Ronneby, säger att ”När Learning lab startade var vissa institutioner redan mycket duktiga på området, medan andra kände sig helt ointresserade. Från båda håll kunde man ibland, utifrån olika perspektiv, se snett på en ny enhet som uppfattades komma in uppifrån och tvinga på institutionerna något de inte ville ha”⁷.

Motståndet kan också ha sina orsaker i; skepticism mot tekniken som används för datakommunikation, ovilja att publicera material på webben, att man inte behärskar tekniken, att arbetsbelastningen ökar eller att ämnet inte lämpar sig att ha på distans⁸. Motstånd eller så kallade störningar kan hindra utvecklingen av IT-stödda distanskurser och uppbyggnaden av en gemensam förståelse av tekniken samt gemensamma tolkningar och en enhetlig föreställning om vad man vill med tekniken⁹. Detta torde även gälla för en gemensam kunskapssyn. I Wigforss¹⁰ fallstudie av 25 IT-stödda distanskurser, rapporteras också att kursutvecklingen misslyckas eller försenas markant om inte lärarna själva vill arbeta med detta.

Syftet med denna delstudie är att få en djupare förståelse för den miljö där IT-stödda distanskurser utvecklas, genom att undersöka olika lärares attityder till IT-stödda distanskurser. Det övergripande syftet med delstudien är att synliggöra faktorer som främjar respektive hämmar utvecklingen av IT-stödda distanskurser på institutionsnivå. Rapporten kan användas, som underlag i diskussioner om hinder och möjligheter för utveckling och konsolidering av IT-stödda distanskurser i olika institutionella miljöer. Rapporten baseras på

¹ I rapporten används begreppet IT-stöd i generella termer och inkluderar allt från teknik till programvaror, e-post, hemsidor, videokonferenser, chatt och olika plattformar som FirstClass och PingPong.

² Med Institution menas ”de organisatoriska enheter som har det närmaste ansvaret för utbildning” (se Gisselberg 2004 s. 5)

³ Westerberg och Mårald 2004

⁴ SOU 1998:57 s. 114

⁵ ibid

⁶ Learning Lab fungerar som en kontaktyta mot lärare och institutioner. Här sker utveckling av exempelvis pedagogiska metoder och IT-stöd för att stödja verksamheten vid de enskilda institutionerna. Se Björck 2002

⁷ Björck 2002 s. 12

⁸ Karlsudd 2001

⁹ Löwstedt och Larsson 1999 i Gisselberg et al. 2004

¹⁰ Wigforss 2000

tre fokusgruppsintervjuer med vardera 4-5 lärare vid en institution i norr, en i Mellansverige och en i södra Sverige.

Metod

Fokusgrupper

Eftersom den information vi ville samla in var av kvalitativ karaktär, valde vi att genomföra fokusgruppsintervjuer. Det var viktigt att lärarna med egna ord fick berätta om och diskutera sina erfarenheter av och attityder till IT-stödda distanskurser. Metoden innebär att en grupp individer träffas för att på utvärderarens eller någon annan persons initiativ diskutera ett eller flera i förväg bestämda teman¹¹. För att uppnå dynamik i diskussionerna är det viktigt att temat är någonting som alla har tankar kring och upplever att de kan säga något om och att de inte känner sig hämmade i en diskussion. Detta behöver emellertid inte betyda att vederbörande måste ha erfarenhet på området¹². Intervjuer i fokusgrupper tenderar att ge en fördjupad förståelse för olika problem och generera värdefulla data eftersom gruppinteraktion och diskussion uppstår kring tydliga teman. Metoden är bra att använda för att studera värderingar, åsikter, attityder och föreställningar inför ett visst ämne och hur dessa uttrycks i en grupp. Metoden är också bra för att få fram så kallad tyst kunskap som är erfarenhetsbaserad¹³. Metoden ansågs därför vara bra för att inhämta nyanserad och erfarenhetsbaserad information från flera lärare på ett effektivt sätt.

Det är viktigt att betona att studien inte syftar till att söka generellt giltiga svar och orsaker till fenomen. Vi söker istället det unika i situationen och hur detta påverkar inställningen till IT-stödda distanskurser (eller den miljö där IT-stödda distanskurser utvecklas). Det viktiga är att kunna se nyanser i materialet och inte att dra generella slutsatser, dvs. ansatsen är utforskande och ej förklarande. Litteraturen på området råder till att ha minst tre fokusgrupper för att studien ska kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt samt att en grupp bör innehålla fyra till sex deltagare¹⁴. Studien är upplagd i enlighet med dessa rekommendationer.

Urval och tillvägagångssätt

Urvalet av lärosäten, institutioner och personer styrdes av de resultat som tidigare framkommit i studien "Nätuniversitetet och IT-stödd distansutbildning"¹⁵. Vi valde lärosäten där antingen kursansvarig eller prefekt/studierektor svarat negativt eller varken eller på frågan; "*Vilken inställning har majoriteten på den institution du arbetar på till IT-stödda distanskurser/utbildningar?*". Urvalet grundades även på att få en geografisk spridning, att olika ämnesområden skulle företrädas samt att tre lärosäten skulle medverka. Tre lärosäten och således tre institutioner valdes ut. Vid lärosätet i norra Sverige kontaktades olika lärare på en institution inom ämnesområdena naturvetenskap och teknik¹⁶, vid lärosätet i Mellansverige kontaktades en institution inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap och vid lärosätet i södra Sverige kontaktades lärare på en institution inom ämnesområdena medicin och odontologi/vård och omsorg.

¹¹ ibid

¹² Thomsson 2002

¹³ Fitzpatrick et al. 2004

¹⁴ Wibeck 2000

¹⁵ Westerberg och Mårald 2004

¹⁶ Ämnesområdena är sorterade efter den indelning som SCB (Statistiska Centralbyrån) använder se www.scb.se

För att förhindra att någon skulle känna sig hämmad att uttrycka sina tankar i grupp strävade vi efter att få en så homogen grupp som möjligt. Därför kontaktades endast lärare med erfarenhet av att arbeta med kurser/program på universitet och/eller högskola, detta oavsett om det var erfarenheter av campuskurser eller av distanskurser med IT-stöd. I det här fallet ansågs det viktigt att även få med lärare utan erfarenhet av IT-stödda distanskurser. Med hänsyn till att en gruppinteraktion kan störas av att det finns några personer som är mer inflytelserika på institutionen än andra, kontaktades enbart universitetslektorer/universitetsadjunkter.

För att nå lärarna kontaktades administrationen på respektive institution och e-postadresser hämtades från institutionernas hemsidor där personalförteckningarna var utlagda. Vid varje institution skickades en förfrågan om medverkan ut via e-post till 14-17 lärare, både till lärare som är involverade i distanskurser och de som arbetar med campusförlagda kurser. 4-5 lärare, de flesta med erfarenhet av IT-stödda distanskurser, svarade vid de tre institutionerna. De som tackade nej till att delta gjorde det med skäl som; hög arbetsbelastning, sjukskrivning, att de inte arbetar med IT-stödda distanskurser och därför inte var intresserade av att delta. Sammanlagt deltog 14 lärare i fokusgruppsintervjuerna. De tre fokusgrupperna bär på vissa likheter så till vida att majoriteten av lärarna är universitetsadjunkter, har arbetat inom ämnet/på institutionen sedan slutet av 1970- och början av 80-talet och att merparten av dem har arbetat med IT-stödda distanskurser i någon form.

Det visade sig att en svårighet med att rekrytera lärare till fokusgruppsintervjuerna var att främst universitetsadjunkter med erfarenhet av distanskurser anmälde intresse att delta i studien. Att det främst var dessa som ville ställa upp, kan bland annat bero på att de sett det som ett bra tillfälle att diskutera och ta upp egna funderingar kring IT-stödda distanskurser med kolleger. Trots att det i samtliga fokusgruppsintervjuer deltog minst en person med erfarenhet enbart av campuskurser kan detta ses som en svaghet och något som eventuellt kan skapa en skevhet i resultaten eftersom intervjuerna dominerades av åsikter från lärare involverade i IT-stödda distanskurser. Det är svårt att säga vad det innebär för studien att de flesta deltagare är universitetsadjunkter. Att merparten har arbetat sedan slutet av 1970- och början av 80-talet kan ha betydelse för de resultat som framkommit.

Nedan följer en kortfattad beskrivning av lärarna och de institutioner de är verksamma vid¹⁷.

Grupp 1

På lärosätet i norra Sverige kontaktades lärare på en institution inom ämnesområdena naturvetenskap och teknik. Fokusgruppen bestod av fyra personer;

Lärare 1: Universitetslektor – arbetar med fort- och vidareutbildning samt distansutbildning. Har arbetat sedan 1976.

Lärare 2: Universitetslektor – arbetar med campuskurser och lite med distanskurser, även lite med IT-stöd. Har arbetat sedan 1987.

Lärare 3: Universitetsadjunkt – arbetar med både campuskurser, samt IT-stödda kurser/distanskurser. Har arbetat sedan 1979 och inom ämnet sedan 1996.

Lärare 4: Universitetsadjunkt – arbetar med campus- och distanskurser. Har arbetat sedan 1982.

¹⁷ Informationen är något begränsad för att röja lärarnas anonymitet.

På institutionen arbetar drygt 60 personer. Den kan sägas bestå av tydliga ämnesområden, det vill säga några enheter med egen ekonomi. Institutionen utgör därför mer eller mindre en administrativ enhet och där utvecklingen främst sker inom de olika ämnesområdena eller de så kallade arbetsgrupperna. På lärosätet finns en lång tradition av att arbeta med distanskurser och idag finns en stödjande verksamhet kring IT-stödda kurser i form av pedagogiskt och tekniskt stöd.

Grupp 2

Från ett lärosäte i Mellansverige medverkade fem lärare inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap;

Lärare 1: Universitetsadjunkt – arbetar deltid på institutionen med IT-stödda distanskurser och deltid på ett så kallat ”utvecklingscentrum”¹⁸.

Lärare 2: Universitetsadjunkt - arbetar med campuskurser men främst med IT-stödda distanskurser. Har arbetat sedan 1984.

Lärare 3: Administratör inom verksamheten för uppdragsutbildning. Undervisar lite på campuskurser och har tidigare erfarenhet av distanskurser. Har arbetat sedan 1979.

Lärare 4: Universitetsadjunkt - arbetar både med campus- och distanskurser samt IT-stödda distanskurser. Har arbetat sedan 1984.

Lärare 5: Universitetsadjunkt - arbetar främst med campuskurser, har även arbetat med kurser med IT-stöd samt utvecklat en kursplattform. Har arbetat sedan 1969.

Institutionen inom juridik och samhällsvetenskap har över 120 anställda. Institutionen är, liksom den föregående institutionen, uppdelad i ämnesområden/lärargrupper, där utvecklingen av kurser främst sker inom lärargrupperna. Lärosätet har en stödstruktur för IT-stödda kurser, i form av ett så kallat ”utvecklingscentrum”.

Grupp 3

Fem lärare, som arbetar på ett lärosäte i södra Sverige inom ämnesområdena medicin och odontologi/vård och omsorg, deltog i den tredje fokusgruppsintervjun;

Lärare 1: Universitetsadjunkt – arbetar med IT-stödda distanskurser och med campuskurser. Har arbetat sedan 1978.

Lärare 2: Universitetsadjunkt - arbetar med IT-stödda distanskurser och med campuskurser. Har arbetat sedan 1974.

Lärare 3: Doktorand - arbetar främst med IT-stödda distanskurser och med campuskurser. Har arbetat sedan 1978.

Lärare 4: Universitetsadjunkt - arbetar med IT-stödda distanskurser och med campuskurser. Har arbetat sedan 1972.

Lärare 5: Universitetsadjunkt - arbetar med campuskurser. Har arbetat sedan 1974.

På institutionen arbetar idag drygt 40 personer. Redan tidigt har man på lärosätet ägnat sig åt distansutbildning och nu finns även ett så kallat ”utvecklingscentrum”, med uppgift att utveckla teknik och pedagogik för IT-stödd utbildning. Sedan 1997 har arbetet med IT-stödd

¹⁸ Benämningen utvecklingscentrum kan likställas med ett så kallat Learning Lab, som nämns i rapportens inledning.

utbildning utvecklats och målet för lärosätet är att bedriva flexibel utbildning som kan anpassas utifrån målgruppens situation.

Genomförande

För att fånga den miljö där utvecklingen av IT-stödda distanskurser sker, formulerades fyra olika teman som skulle diskuteras under intervjuerna¹⁹;

- 1. Utvecklingstänkande på institutionen*
- 2. Relationen mellan campuskurser och distanskurser med IT-stöd*
- 3. Förutsättningar för IT-stödda distanskurser*
- 4. Framtiden*

Dessa teman växte fram med utgångspunkt i studien ”Nätuniversitetet och IT-stödda distanskurser”²⁰. Målet var att se om det på institutionerna finns en öppenhet eller ett motstånd till förändringar i allmänhet, vilken inställning som finns till olika kurser, vilka möjligheter det finns att utveckla IT-stödda distanskurser och vad lärarna tror om framtiden för IT-stödda distanskurser.

Fokusgruppsintervjuerna var semistrukturerade, vilket betyder att till varje tema fanns frågor som utvärderarna i förväg bestämt skulle täckas in. Det var viktigt att undvika ja och nej-frågor eftersom det då skulle finnas risk att en diskussion inte uppstod och därmed mer likna en vanlig intervju utan interaktion mellan gruppens medlemmar. Intervjuerna varade ungefär 90 till 120 minuter och ägde rum i en lärosal respektive två mindre konferenslokaler. Lärarna fick, via e-post några dagar före intervjuerna, information om vilka teman som skulle diskuteras. Förutom de lärare som var inbjudna medverkade också en moderator och en observatör. Moderatoren, var samtalsledare och ansvarade för att leda in diskussionen på de olika temaområdena. Moderatoren skulle inta en så tillbakadragen roll som möjligt och ge utrymme åt deltagarna att samtala²¹. Observatören förde fortlöpande anteckningar under intervjun. Direkt efter intervjuerna diskuterade och summerade moderatoren tillsammans med observatören intrycken av diskussionerna. Intervjuerna spelades in och transkriberades.

Erfarenheterna från fokusgruppsintervjuerna har varit positiva. Eftersom lärarna i fokusgrupperna kände varandra var det inte något problem att få igång en diskussion. En svårighet var dock att när ämnena diskuterades kunde diskussionen driva iväg och nya ämnen dök upp som det ibland blev en intensiv debatt kring. Eftersom intervjuerna var semistrukturerade upplevdes det ibland svårt att bryta in och ställa de frågor som i förväg var bestämda att täckas in på den begränsade tiden. Vissa deltagare intog också en mer dominant roll och tog därmed stort utrymme i fokusgruppsessionen vilket gjorde att andra lärare fick mindre plats och tillfälle att uttrycka sina åsikter och erfarenheter. En annan nackdel som kan ha haft betydelse för vilka åsikter som kom fram under diskussionerna var att det fanns en tydlig rollfördelning mellan deltagarna och att dessa redan var bekanta med varandras åsikter i olika frågor.

Karaktären på intervjuerna varierade något. I den första gruppen diskuterade den lärare som inte hade erfarenhet av IT-stödda distanskurser, utifrån sina erfarenheter av campuskurser. Den lärare i den sista gruppen som inte hade några erfarenheter av IT-stödda distanskurser såg

¹⁹ Bilaga 1

²⁰ Westerberg och Mårald 2004

²¹ Wibeck 2000

intervjun som ett tillfälle att ställa egna frågor till sina kolleger och informera sig om verksamheten kring IT-stödda distanskurser. I denna grupp utbyttes också erfarenheter mellan lärarna och förslag kom även fram hur verksamheten kring IT-stödda distanskurser kunde förändras/förbättras.

Analys

Datansamlingen och analysen har skett som en parallell process²², dvs. redan från den första fokusgruppsessionen påbörjades analysen av materialet. Nackdelen med ett sådant tillvägagångssätt kan vara att moderatorn blir färgad av analysen från den första fokusgruppsintervjun. Efter transkribering har materialet kodats, sk. etikettering, och delats upp i olika ämnen som sedan sammanförts till de övergripande teman som diskuterades under intervjuerna. Eftersom intervjuerna var semistrukturerade underlättades förfarandet med att placera in de olika ämnena under de övergripande temana.

Mindre hänsyn har tagits till så kallade andrahandsutsagor, dvs. en person som uttalar sig om andra, utan att det är erfarenhetsbaserat. Lärarna i de tre grupperna var inte överens i alla uppfattningar, därför har vi tagit fasta på det som överrensstämmer på gruppnivå, samt varit noga med att redovisa individuella, avvikande åsikter. Viktigt att notera är att vi är försiktiga med att använda bakgrundsfaktorerna som förklarande variabler, exempelvis att gruppen intervjuade lärare i södra Sverige inte representerar lärarna i den delen av Sverige. Därför kommer de intervjuade grupperna att omnämnas som grupp 1 (norra Sverige), grupp 2 (Mellansverige) och grupp 3 (södra Sverige), för att inte fokusera på geografien eller på ämnesområde.

RESULTAT

Resultatredovisningen är strukturerad i den ordning de olika temana behandlades under fokusgruppsessionerna. Resultaten från de tre fokusgruppsintervjuerna redovisas var för sig och avrundas med en gemensam sammanfattning under varje tema.

Utvecklingstänkande på institutionerna

Tidigare studier visar att hinder i samband med utveckling och förändring vid lärosäten för högre utbildning består av exempelvis motstånd mot nya teorier, stel organisationsstruktur, tidsbrist och akademisk konservatism.²³ Man kan tänka sig att i en utvecklingsinriktad miljö finns mer utrymme för nya verksamheter att växa än i en miljö där förhållningssättet till förändringar karaktäriseras av motstånd. Utvecklingen kan också karaktäriseras utifrån olika utvecklingsmodeller²⁴, exempelvis 1) ”bottom-up perspektiv” där utvecklingen inte bygger på centralfinansierade projekt utan drivs fram av ”eldsjälar”, 2) ”förhandlingsmodellen” som har ett inslag av både bottom-up och top-down perspektiv, 3) ”top-down perspektiv” där utbildningsteknik, planering, utveckling etc. implementeras efter centrala beslut.

För få en bild av utvecklingstänkandet på institutionerna ville vi fånga lärarnas attityder till allmän förändring och utveckling på institutionerna samt hur de uppfattar institutionens allmänna förhållningssätt till utveckling.

²² Wibeck 2000

²³ Myringer 2002 s. 75

²⁴ Hedestig 2002, Gisselberg et al. 2004

På institutionerna, som lärarna i grupperna 1 och 2 arbetar vid, sker utvecklingen främst i ämnesgrupper, så kallade arbetslag. Utvecklingen inom ämnesgrupperna upplevs i stor utsträckning vara isolerade verksamheter, skilda från varandra. Utifrån fokusgruppsintervjun i grupp 3 är det svårt att riktigt veta om utvecklingen i första hand också sker i ämnesgrupper.

I grupp 1 uppger lärarna att gemensamma diskussioner mellan lärarlagen förekommer, vilket har betytt att kurser utvecklats gemensamt. Dessa utvecklingsprojekt verkar trots allt höra till undantagen och utvecklingen bygger i huvudsak på individuella initiativ utan tydlig central styrning. Ett visst utvecklingstänkande måste finnas för att överleva menar lärarna i grupp 1. Merparten upplever dock att de till viss del tvingas vara positiva till förändring och utveckling, vilket kan tyda på att de själva inte upplever att utvecklingen alltid är önskvärd.

Lärarna i grupp 1 tycker att de ekonomiska hindren är stora. Framför allt menar den lärare (4) som inte har erfarenhet av IT-stödda distanskurser att bristen på ekonomiska medel är ett stort hinder för att samarbete ska förekomma mellan arbetsgrupperna. Läraren tycker att en gemensam utvecklingsstrategi borde finnas på institutionen för att så kallade samordningsvinster mellan ämnesgrupperna ska uppstå. De övriga lärarna är tveksamma till om en central utvecklingsstrategi skulle vara fruktbar, eftersom organisationen är så splittrad.

Lärarna i grupp 1 upplever inte något större motstånd bland kollegor på institutionen.

- *Det finns väl ingen som motarbetar kursutvecklingen eller så (grupp 1, lärare 2)*
- *Nej snarare är det väl kanske så att viljan finns till mer utveckling, men det finns varken tid eller pengar (grupp 1, lärare 3)*

Intressant är att den lärare som saknar erfarenhet av IT-stödda distanskurser (4), upplever att ”kärnämnet”²⁵ halkar efter och att det inte finns resurser för att utveckla det. Inställningen kan tolkas som att utvecklingen av IT-stödda distanskurser sker på bekostnad av utvecklingen av ordinarie campusutbud.

Lärarna i grupp 2 har ingen uppfattning om vilken den allmänna inställningen till utveckling är på institutionen och tycker att det är naturligt att kollegerna har olika uppfattningar. Lärarna upplever inte att det finns någon tydlig ledning eller central styrning. Friheten anses vara stor när det gäller att utveckla kurser (också IT-stödda distanskurser) och mycket är upp till den egna drivkraften. En lärare (2) i grupp 2 menar att ingen heller uppmärksammar arbetet med att utveckla IT-stödda distanskurser.

- *Jag tycker aldrig att man kan säga att man blir motarbetad, men det är ingen som står och säger; hurra, hurra, hurra vad ni är bra (grupp 2, lärare 2)*

Institutionens vilja att utvecklas åt ett visst håll kan exempelvis avspeglas i att institutionen tidigare gått emot fakultetens önskan om att avveckla distansutbildningar till förmån för satsningar på campusstudenter. Med all sannolikhet tyder det på att institutionen ser distansutbildning som en viktig del i det samlade kursutbudet. En av lärarna (2) tillskriver också institutionen en viktig roll, eller närmare bestämt prefekten tillmäts stor betydelse. Nyligen fick institutionen en ny prefekt, som upplevs vara mycket förändringsbenägen och

²⁵ Det är svårt att veta i strikt mening vad läraren menar med ”kärnämnet”. En tolkning kan vara det ämne inom vilken forskning och utbildning bedrivits längst på institutionen.

har startat ett pedagogiskt utvecklingsarbete tillsammans med andra lärosäten. Hur förändringarna mottas av de olika arbetsgrupperna är osäkert, förmodligen kommer det att finnas skillnader, menar lärarna.

Lärarna i grupp 2 tycker inte att Nätuniversitetet²⁶ är en drivande faktor vad gäller ämnesutveckling²⁷. Men det finns en önskan om att samarbeten mellan lärosäten, uppmanas mer från centralt håll, exempelvis av Myndigheten för Sveriges nätuniversitet. Ljungzells studie, där bland annat främjande och hämmande faktorer för implementering av flexibla kurser undersökts, visar att samverkan mellan utbildningsanordnare är en viktig ingrediens för att skapa lyckade kurser.²⁸

I grupp 3 upplevs ledningens inställning vara positiv, eller i alla fall inte hindrande på något sätt. Det framkommer att det finns en medveten strategi från ledningens sida, där man satsar på distansutbildning med IT-stöd för att göra utbildningar mer tillgängliga, bl.a. för studenter utanför Sverige. Något som kan tolkas som att institutionen är vänligt inställd till satsningar på IT-stödda distanskurser. Trots detta drivs utvecklingen vad gäller IT-stödda distanskurser till stor del fram av enskilda individer.

- *[...] vi har ju levt med förändringar som är initierade från olika håll. [...] de egeninitierade förändringarna kan man väl säga att PBL (problembaserat lärande) har varit och engagemanget i nätbaserad undervisning. (grupp 3, lärare 2)*

Lärarna i grupp 3 uppger att det har funnits ett visst motstånd till förändringar bland kollegorna. Lärarna upplever att det är positivt att det finns olika attityder till förändringar. Exempelvis har införandet av problembaserat lärande som metod, framkallat både mot- och medgångar vilket kan illustreras med kommentarerna från två av lärarna.

- *[...] det har varit friskt och sunt det här med att det är både motstånd och medgång. Det finns en del som tycker att det (problembaserat lärande) fungerar och det här fungerar inte. (grupp 3, lärare 4)*
- *Jag håller med, det finns båda komponenterna av motstånd och positiva attityder till förändring och det faktum att vi bestämt oss för det, (problembaserat lärande), visar ju på att vi är benägna att ta steget och pröva. (grupp 3, lärare 2)*

Längre fram i diskussionen omdefinieras begreppet ”motstånd” till att handla mer om att lärarna inte lyssnar till varandra, möjligen för att man inte har tillräcklig kunskap på området, inflikar en lärare (4). Denna diskussion återupptas i senare samtal om förutsättningar för IT-stödda distanskurser, där läraren (5) som inte har någon erfarenhet av IT-stödda distanskurser menar att det möjligtvis handlar om ett ointresse för teknik.

²⁶ När lärarna refererar till Nätuniversitetet vet vi inte om lärarna refererar till Myndigheten för Sveriges nätuniversitet eller Nätuniversitetet.

²⁷ Med utgångspunkt i att det idag erbjuds flera kurser i samma ämne från flera lärosäten, menade lärarna att en utveckling av ämnet skulle ske i större utsträckning om endast ett fåtal lärosäten gavs i uppdrag att tillsammans stå för utbudet av IT-stödda distanskurser inom sitt ämne. Troligtvis är det för tidigt att se vilka effekter Myndighetens arbete har fått i det här sammanhanget.

²⁸ Ljungzell 2004

Ett hinder i sammanhanget är att många lärare, inklusive dem själva ibland, tänker i allt för traditionella banor. Läraren (5) som inte har någon erfarenhet av IT-stödda distanskurser ställer i detta sammanhang en fråga om varför deras institution har färre IT-stödda kurser än andra institutioner på lärosätet, vilket utlöser dessa svar.

- *[...] Vi tänker i det traditionella sättet att tänka. Att när vi tänker en ny kurs, så tänker vi att den ska ske här i klassrummet. (grupp 3, lärare 2)*
- *[...] vi tänker väldigt traditionellt när det gäller att planera en sådan kurs. (grupp 3, lärare 3)*

Eventuellt kan det i sammanhanget ha betydelse att lärarna arbetat så pass länge på institutionerna och sedan länge är vana att arbeta på ett visst sätt.

Sammanfattningsvis kan de tre institutionerna betecknas som utvecklingsinriktade, men det är mycket svårt att utifrån de tre fokusgruppsintervjuerna dra några slutsatser om hur pass utvecklingsinriktade och förändringsbenägna institutionerna är. Utvecklingen på de tre institutionerna bär likheter med den första utvecklingsmodellen, dvs. bottom-up perspektiv, att utveckling drivs fram av ”eldsjälar”²⁹. Men det verkar även finnas inslag av centrala initiativ. I strikt mening går det därför inte att klassificera institutionerna efter en utvecklingsmodell, eftersom utvecklingen på institutionerna är mångfacetterad och bär inslag av mer än en modell. Utvecklingen sker främst inom mindre arbetsgrupper, i frånvaro av någon egentlig utvecklingsstrategi och tydlig ledning. Av intervjuerna framgår det inte om institutionerna följer några, för lärosätet, centrala direktiv eller om de i själva verket har utformat en egen utvecklingsstrategi (med undantag för grupp 3). Tidigare studier har visat på att det är viktigt med ett bra organisatoriskt stöd och att det finns strategier för hur IT-stödd distansutbildning ska implementeras i verksamheten³⁰. I rapporten ”Från ord till handling”³¹ konstaterar författarna att de satsningar som gjorts/görs på IT-stödda distanskurser sällan grundat sig på en tydlig strategi inom institutionen eller på lärosätet. Något som dessa lyfter fram som försummade framgångsfaktorer. Förmodligen skulle en strategi också bidra till att man slipper uppfinna hjulet flera gånger om och att kompatibla lösningar i större utsträckning kan skapas, dvs. lösningar som i alla fall är förenliga mellan arbetslagen.

Relationen mellan campuskurser och distanskurser med IT-stöd

Det är inte ovanligt att kurser värderas på olika sätt. Ljungzells studie visar exempelvis att lärare, men också studenter, inte betraktar IT-stödd distansutbildning som ”riktig” utbildning³². Attityder om att de finns statuskillnader mellan campuskurser och IT-stödda distanskurser förekommer också³³. Värderingar och attityder kan många gånger ligga till grund för val och handlingar och tidvis också utgöra hinder i verksamheter. Syftet med temat var därför att synliggöra institutionens samt lärarnas attityder till olika kurser. Under samtliga gruppdiskussioner stod egna attityder och erfarenheter i förgrunden. Ledningens inställning nämndes, liksom tidigare, endast i förbigående i samtliga intervjuer.

²⁹ se Wigforss 2000

³⁰ ex. Gisselberg 2002

³¹ Gisselberg et al 2004

³² Ljungzell 2004 s. 53

³³ Högskoleverkets rapportserie 2000: 13R, Ljungzell 2004

IntervjuseSSIONerna innehöll diskussioner kring kvalitet, status, ämne, målgrupper och kommunikation. I de två första grupperna ställdes en fråga om ämnets lämplighet för IT-stödda distanskurser, något som även diskuterades i den sista gruppen, trots att frågan aldrig togs upp av moderatorn. Kommunikation, är ett ämne som också debatterades utan att frågan hade ställts. Under diskussionerna i grupp 1 och 3 var lärarna tydliga med att poängtera att campuskurser inte utesluter IT-stödda distanskurser eller tvärtom, vilket kan exemplifieras med dialogen nedan.

- *Jag tror att lärarna och ledningen ser likadant, positivt på både och, så det finns ingenting, att det ena är bättre än det andra. (grupp 3, lärare 1)*
- *Nej, jag tror till och med att det faktum att vi har en magisterutbildning, baseras ju faktiskt på att den är på distans och att det finns deltagare från flera europeiska länder som är med. (grupp 3, lärare 2)*

Kvalitet och status

Några av lärarna grupp 1 och 2 menar att det finns en viss kvalitets- och statusskillnad mellan campus- och IT-stödda distanskurser, till fördel för den förstnämnda typen av kurser. Alla lärare i grupp 3 menar däremot att det inte finns någon skillnad och att studenterna inte torde uppleva det så heller³⁴.

I grupp 1 menar några av lärarna att kvalitetsskillnaden kan reflekteras i genomströmningen, som är betydligt lägre än på campuskurser. Om genomströmningen används som mått på kvalitet, vilket får anses ha låg validitet, finns kända skillnader. Askling lyfter fram att genomströmningen på distansutbildningar många gånger är under 50 %, vilket medför lägre kursintäkter, i jämförelse med campuskurser³⁵. Lärarna i grupp 1 upplever heller inte att högskolepoängen är lika mycket värda på en IT-stödd distanskurs som de är på en campuskurs.

- *[...] ett poäng ska ju vara ett poäng och kvalitetsstämplade på något vis men tyvärr är det nog inte så (grupp 1, lärare 4)*

Kvaliteten på en kurs, menar nästan samtliga i grupp 1, kan även härledas till studenternas motivation att gå kursen eller att ta poängen. Att deltagarens motivation och kompetens påverkar kvaliteten på kursen är något som antagligen gäller för campuskurser också, även om det inte nämns i diskussionen.

Samtliga lärare i grupp 1, utom en (3), hävdar att ”piskan” försvinner då man inte har fysiska träffar, dvs. att studenternas motivation att genomföra kursen minskar.³⁶ Den personliga kontakten, öga mot öga, anses vara väsentlig. Utan den personliga kontakten blir motivationen lägre och kvaliteten därmed lägre. En av lärarna (3) som själv är ansvarig för IT-stödda

³⁴ Att det i grupp 3 inte uttalades några skillnader mellan olika kurser, kan i det här fallet bero på att gruppen till största del representerades av dem som arbetar med IT-stödda distanskurser, samtidigt som läraren (5) utan erfarenhet av IT-stödda distanskurser, ställde frågor till sina kolleger i större utsträckning än att uttrycka sina egna åsikter.

³⁵ Askling 2002

³⁶ Studier (exempelvis Gisselberg 2002, Dahlström 2004, Mårald & Westerberg 2004) visar att betydelsen av fysiska träffar är stor. Men det viktigaste borde vara att skapa goda förutsättningar för studenterna att få tillgång till högre utbildning, vilket betyder att alla studenter med all sannolikhet inte kan delta i fysiska träffar, även om de skulle vilja.

distanskurser ansåg att ”piskan” mycket väl finns där. Samma lärare menade, i motsats till de andra, att kvaliteten är densamma, om inte bättre.

- *Vi håller samma föreläsningar även om studenten ser föreläsningen på skärmen, samma övningar, samma laborationer. [...] Så där ser jag inte någon som helst kvalitetskillnad egentligen utan vi har samma kursupplägg fast det går via den här portalen. Det kanske till och med får en viss kvalitetshöjning eftersom de här inspelade föreläsningarna kan studenterna se om och om igen. (grupp 1, lärare 3)*

I grupp 1 finns det även åsikter om att IT-stödda distanskursers status är lägre i jämförelse med campuskurser, vilket i viss mån handlar om att det är lättare att ”ta poängen” på en IT-stödd distanskurs. Läraren (3), som har stor erfarenhet av IT-stödda kurser, ser inga statusskillnader, medan läraren (4) utan erfarenhet av IT-stödda distanskurser pekar på att sådana skillnader finns.

- *För oss är de som är programstudenter de som har högst status och ska prioriteras och de andra ska inte kosta någonting och ska helst gå med vinst för att kunna föra in pengar i systemet. (grupp 1, lärare 4)*

- *Jag tycker att det är vanskligt att säga så faktiskt. Nej, de har ju samma plats båda delarna. Jag ser inte heller någon stor statusskillnad. De har olika efterfrågan och lite olika målgrupper. (grupp 1, lärare 3)*

I grupp 2 menar också några lärare att kvaliteten och statusen på distansutbildningar³⁷ är något sämre, något som de menar sammanfaller med en ofördelaktig resurstilldelning. Det finns även förutfattade meningar bland kolleger om att kunna skapa utbildningar som är kostnadseffektiva (massutbildningar). Denna koppling uttrycks på följande sätt;

- *[...] distanskurserna har haft en lägre status. De får en mycket lägre resurstilldelning per student än campuskurserna, knappt hälften. (grupp 2, lärare 1)*

Bland lärarna i grupp 2 görs ingen koppling mellan genomströmning och kvalitet. Genomströmningen på IT-stödda distanskurser är idag 70 - 80 %, något som förmodligen beror på att studenterna aktivt uppmuntras att avregistrera sig om de inte tänker gå kursen, i annat fall kan de inte söka/gå kursen efterföljande termin. Kvalitetsfrågan handlar mycket om att en kurs som ges på distans ska generera samma kunskaper som motsvarande kurs på campus, vilket den idag inte upplevs göra.

En av lärarna (5) i grupp 3 menar att den tekniska infrastrukturen redan finns och att det i princip går att omarbota en campuskurs till en IT-stödd distanskurs inom loppet av en vecka eller mer. Lärarens åsikter mötte hårt motstånd från de andra fokusgruppsdeltagarna, som menade att det krävs noggrann planering och nya pedagogiska metoder och att det därför också tar längre tid att utveckla IT-stödda distanskurser. Zetterman, lyfter i sin bok ”IT-stöd i distansutbildning med fokus på lärande” fram att ”en generaliserad bild av distansutbildning är uppfattningen om en utbildning som i huvudsak levererar färdigkonstruerade

³⁷ Det framgår inte exakt om attityderna gäller för IT-stödda distansutbildningar också.

utbildningslösningar i en storskalig modell med effektiv logistik”³⁸. Exemplet ovan är ett tydligt exempel på värderingar och attityder som kan påverka utvecklingen av IT-stödd distansutbildning och ger samtidigt en indikation om att det finns en förenklad bild av verksamheten.

En viktig kvalitetsaspekt är om IT-stödda distanskurser ger samma kompetens som campuskurser. I grupp 1, där några av lärarna har uppfattningen att distanskurser ger studenten möjlighet att ta ”lätta poäng”, menar man att det inte ger samma kompetens. Även i grupp 2 menar några av lärarna att IT-stödda distanskurser inte ger samma kompetens. Kvalitets- och statuskillnader mellan campuskurser och IT-stödda distanskurser togs inte upp i grupp 3. Gisselberg, Forsberg och Riabacke lyfter, i motsats till de resultat som framkommit här, fram att ”Den svenska högskolans distansutbildning har en, mycket viktig fördel i internationell jämförelse: den bedöms ge samma kompetens som motsvarande campusförlagda utbildning”³⁹. Det noteras dock inte vem och vilka resultat som ligger bakom denna slutsats, men det lyfts fram att det är mycket viktigt att Högskoleverket även utvärderar distansutbildningar i framtiden.⁴⁰ De resultat som framkommit här pekar också på att det är angeläget att sådana utvärderingar genomförs för att kvalitetssäkra IT-stödda distansutbildningar och bidra till att förändra existerande attityder.

Ämnets lämplighet

Samtliga lärare anser att ämnet i olika utsträckning är en bestämmande för vad som går att driva som en IT-stödd distanskurs, till skillnad från som campuskurs. I grupp 1 är denna attityd mer uttalad än i de andra grupperna. Lärarna i denna grupp menar exempelvis att traditionella ”läskurser”, som kräver mycket diskussion, inte är lämpliga att bedriva på distans med IT-stöd. Ämnet, men också typ av utbildning, exempelvis om det är uppdragsutbildning, har också det betydelse.

I grupp 3 finns en större öppenhet för vad som går att ge som IT-stödd distanskurs. De nämner att studenternas ”praktik” samt praktiska moment som att lära sig ”sätta sprutor”, inte går att lägga ut på distans med IT-stöd. En av lärarna (4) menar emellertid att praktiska moment går att ersätta med simuleringar och virtuella rum.⁴¹ Lärarna i grupp 2 menade ämnet inte är en styrande variabel för deras del och att samtliga av deras kurser skulle gå att ha som IT-stödda distanskurser.

Det är tydligt att ämnet har stor betydelse för vad lärarna kan tänka sig ge som IT-stödd distanskurs. Men attityderna tycks inte alltid grunda sig på egna erfarenheter utan mer på förutfattade meningar, något som i vissa fall kan hindra utvecklingen av IT-stödda distanskurser.

³⁸ Zetterman 2001 s. 5. Eriksson lyfter också fram att ”Efterhand har det emellertid blivit uppenbart att Internet i kombination med mobilkommunikation och användningen av allt fler dataprogram, påverkar lärande och undervisning i betydligt djupare mening”. Eriksson 2003. s. 4. Larsson belyser komplexiteten vad gäller IT-stödda distanskurser genom att ta upp flera viktiga aspekter för effektivare e-lärande i sin uppsats ”Fem faktorer för effektivare e-lärande”, exempelvis för interaktion, samarbete, återkoppling, narrativa former för lärande och reflektion. Larsson 2001

³⁹ Gisselberg et al. 2004 s. 5

⁴⁰ ibid

⁴¹ Under denna del av diskussionen informerade sig de övriga om möjligheterna att använda IT-stöden på nya sätt.

Olika målgrupper

Lärarna menar att IT-stödda distanskurser till stor del har andra målgrupper, exempelvis äldre studenter med en yrkesingång, uppdragsstudenter, internationellt eller i Sverige geografiskt spridda studenter, som ofta läser under andra premisser, exempelvis vid sidan av familj och arbete. Merparten av lärarna menar att det är en av drivkrafterna till att ha IT-stödda distanskurser.

En av lärarna (1) i grupp 1, som har erfarenhet av uppdrags- och distansutbildning, menar att en av svårigheterna med distansutbildningar är att man inte riktigt vet vilka studenterna är och vilka förutsättningar de har. Det torde vara viktigt att känna till vilken/vilka målgrupper som man ska vända sig till redan i idé- och planeringsstadiet av en kurs. I grupp 2 menade en lärare (2) att institutionen borde vara mer selektiv, när det gäller vilka studenter som man vill attrahera till olika kurser, detta oavsett om det gäller campuskurser eller IT-stödda distanskurser.

Lärarna i grupp 3 menar att på campuskurser läser främst yngre studenter som också vill leva ett "studentliv". Det uppkom även en diskussion om att vissa kurser borde utvecklas till IT-stödda distanskurser för att möta behoven hos målgrupper som oftast redan är yrkesverksamma och har svårt att vidareutbilda sig om inte flexibla utbildningslösningar erbjuds.

Det är inga överraskande resultat som framkommit men det bör betonas att under fokusgruppsintervjuerna diskuterades inte vilka målgrupper man framförallt bör vända sig till i någon större utsträckning⁴².

Kommunikation

En tydlig skillnad mellan IT-stödda distanskurser och campuskurser är kommunikationen. Ämnet diskuterades på olika sätt inom grupp 1 och 3, men togs inte upp i grupp 2.

I grupp 1 menar lärarna att fysiska träffar är mycket betydelsefulla ur ett kvalitetsperspektiv. Lärarna anser att den nödvändiga kommunikationen mellan studenter och studenter och lärare som krävs för "kärnämnet" anses inte kunna uppstå med hjälp av informations- och kommunikationsteknik. Samtliga, utom en lärare (3) anser även att undervisningen skulle kännas tråkig om den enbart utfördes med IT-stöd.

- *Man ska inte överbetona teknikens roll. Det förnämligaste sättet att meddela någon är via personlig kontakt tycker jag. Det är ju trist att inte träffa eleverna i förlängningen [...] men det finns ju skäl för att ha distansutbildning så då har vi ju det. (grupp 1, lärare 1)*

Lärarnas egna preferenser och uppfattningar, vad gäller undervisningsmetoder, är troligtvis en bidragande faktor till vilka kurser som ges på distans.

Lärarna i grupp 3 diskuterade ämnet utifrån den faktiska kommunikation som sker via nätet. Lärarna upplever att de har bättre koll på vilka studenterna är och att varje student får

⁴² Noterbart är att studien "Nätuniversitetet och IT-stödda distanskurser" visar att många lärare tycker att IT-stödda distanskurser endast bör rikta sig till studievana studenter. Westerberg och Mårald 2004

möjlighet att komma till tals. Individerna uppmärksammas på ett annat sätt. Ganska snabbt blir det en familjär ton i kommunikationen mellan lärare och studenter, menar en av lärarna (2). Dennes lärarkollega (1) menar att detta till stor del beror på att de infört problembaserat lärande.

Erfarenheterna hos lärarna visar att konflikter förekommer väldigt sällan eller inte alls på nätet. Konflikterna uppstår istället under fysiska träffar. En lärare (1) menade att det är en nackdel att studenterna inte får lära sig hantera konflikter eftersom de då är mindre förberedda för yrkeslivet, vilket kommentaren nedan belyser.

- *Jag vänder mig emot att konflikthanteringen, att den inte finns med. Det beror på vad det är för kurs, men jag tänker på sjuksköterskeprogrammet och sjuksköterskor som ska jobba i team, de måste ju lära sig att lösa konflikter. (grupp 3, lärare, 1)*

En av lärarna (4) menar att kommunikationen på en IT-stödd distanskurs, i jämförelse med på en campuskurs, är mer ”våghalsig”, att studenterna vågar dra lite djärvare slutsatser. Något som en annan lärare (2) ansåg bero på att gruppen i en campussituation kan vara mer kontrollerande.

Intervjuerna visar sammanfattningsvis att det anses finnas skillnader i kvalitet och status och att det finns uppfattningar om att IT-stödda distanskurser inte riktigt ger samma kompetens som campuskurser. Lärarna menar att ämnet är styrande för vad som går att ha som IT-stödd distanskurs men attityderna tycks inte alltid grunda sig på egna erfarenheter. IT-stödda distanskurser upplevs av vissa lärare inte passa för kurser där mycket diskussioner förekommer och att det är svårare att motivera studenterna. Resultaten visar att kurserna har andra målgrupper men det framkommer inte vem IT-stödda distanskurser framförallt bör vända sig till.

Förutsättningar för IT-stödda distanskurser

Flera aspekter är viktiga för att IT-stödda distanskurser ska kunna utvecklas; ekonomiska resurser, tid, engagerade lärare, institutionsledningens stöd, teknisk infrastruktur och mycket mer. Vilka förutsättningar som upplevs vara mest viktiga och som eventuellt anses vara bristfälliga, är aspekter som under detta tema lyftes fram av lärarna. Bland annat diskuterades; ekonomi, arbetsbelastning, engagemang och erfarenhetsutbyte. Ämnena hänger ihop och går in i varandra men för tydlighetens skull har de redovisats separat nedan. Liksom i föregående avsnitt, diskuteras främst lärarnas egna uppfattningar om vilka förutsättningar som finns för IT-stödda distanskurser.

Ekonomi

Samtliga lärare i grupp 1 menar att en av de viktigaste förutsättningarna för att verksamheten kring IT-stödda distanskurser överhuvudtaget ska kunna växa och upprätthållas är att det finns ekonomiska resurser, vilket det i nuläget är brist på. Men det framgår inte om IT-stödda distanskurser kräver extra ekonomiska resurser. Dialogen nedan, där även den lärare (3) som arbetar med IT-stödda kurser ingår, visar emellertid att det finns en uppfattning om att IT-stödda distanskurser kan spara ekonomiska resurser⁴³.

⁴³ Distansutbildning har sedan länge ansetts vara ett kostnadseffektivt sätt att ge utbildning på. SOU 1998:84

- *Idéer tror jag inte att det är brist på, det är ju medel som det är brist på (grupp 1, lärare 3)*
- *[...] ja det handlar mycket om ekonomi hela tiden [...]. Men det ligger lite i botten det här när det gäller utvecklingen av just de här IT-stödda distanskurserna. Det kan ju vara ett sätt att kunna ha stora studentgrupper (grupp 1, lärare 2)*

Åsikterna är de omvända i grupp 2, där vi tidigare nämnt att lärarna tycker att det är märkligt att inställningen om att tekniken är resurssparande fortfarande lever kvar.

En annan aspekt som framförs av en av lärarna (1) i grupp 1, vilken har erfarenhet av uppdrags- och distansutbildning, är att kommunerna har begränsade ekonomiska resurser. Det är något som indirekt påverkar institutionens möjlighet att ge (IT-stödda) distanskurser, exempelvis med tanke på tillgången till lärcentra och hur dessa är utrustade. Lärarna i grupp 1 menar också att efterfrågan på kurserna spelar en avgörande roll för vad som bör ges som IT-stödd distanskurs. På grund av ekonomin bör ”kärnämnet” ges företräde.⁴⁴ Den lärare (4) som inte har erfarenhet av IT-stödda distanskurser, menar också att den nya tekniken tar tid och ekonomiska resurser i anspråk, något som gör att ämnesutvecklingen får stå tillbaka.

I grupp 2 menar man att förutsättningar i form av personal är goda, men tre av lärarna i gruppen tycker att de ekonomiska resurserna är knapphändiga. Det framgår dock inte om detta endast gäller för IT-stödda distanskurser eller om det gäller hela grundutbudet av distanskurser. En av lärarna (2) menade att institutionen fick en liten tilldelning av de extra medel som lärosätet fick från Utbildningsdepartementet för verksamheten inom ramen för Nätuniversitetet. Samtliga lärare i gruppen anser också att resurstilldelningssystemet är ofördelaktigt.

Lärarna i grupp 2 lyfter fram att externa aktörer, som Distanskonsortiet och Utbildningsradion, och yttre faktorer så som möjligheten att kunna sälja utbildning, har haft stor betydelse för utvecklingen av IT-stödda distanskurser. I själva verket upplevs detta vara ett av grundskälen till att institutionen utvecklats så pass långt vad gäller IT-stödda distanskurser.

I grupp 3 diskuterades inte betydelsen av ekonomiska resurser i någon större utsträckning. Lärarna var tveksamma till om IT-stödda distanskurser kräver mer resurser i jämförelse med campuskurser. Man menade emellertid samtidigt att de ville och borde bli bättre på att utnyttja möjligheter till stöd, med betoning på ekonomiskt stöd, via Nätuniversitetet och via Myndigheten för Sveriges nätuniversitet.

Även om intervjuerna avslöjar att ekonomiska resurser har betydelse för kursutveckling generellt, är det otydligt om *extra* resurser är en stark drivkraft/incitament i arbetet med IT-stödda distanskurser. Att resurstilldelningssystemet är ett problem vad gäller IT-stödda distanskurser lyfts endast fram av grupp 2, men är något som ofta uppmärksammas i andra studier. Myringer hävdar bland annat att det kollegiala motståndet eventuellt är ett mindre hinder än själva resurstilldelningssystemet, eftersom tilldelningen sker efter registrerad

⁴⁴ Det är oklart hur många av kurserna som ges som IT-stödd distanskurs, som av lärarna betecknas som ”kärnämneskurser”.

student samt efter deras prestation⁴⁵. En problematik som hänger samman med att genomströmningen på distanskurser generellt är sämre än på campuskurser.

Arbetsbelastning

I rapporten ”Nätuniversitetet och IT-stödd distansutbildning” framkom att arbetsbelastningen i samband med IT-stödda distanskurser är hög, samtidigt som studenterna upplevs ha höga förväntningar på tillgängligheten till lärare på IT-stödda distanskurser. Annat än tillgänglighetsaspekten avslöjar inte studien vad arbetsbelastningen består av eller om denna upplevs vara ett hinder i arbetet med IT-stödda distanskurser. Fokusgruppsintervjuerna pekar dock på att arbetsbelastningen på IT-stödda distanskurser delvis är en resursfråga men också en fråga om ett annat arbetssätt.⁴⁶ En lärare (3) i grupp 1 som arbetar med IT-stödda distanskurser, menar att arbetsbelastningen generellt är hög på dessa kurser.

- *Det är jättemycket jobb i början [...] man tjänar på att man kan återanvända vissa utav de här föreläsningarna, man behöver inte göra om dom eftersom dom handlar om samma sak. Men det tar väldigt lång tid att handleda studenterna den vägen. (grupp 1, lärare 3)*

Läraren (4) i grupp 1, som inte har någon erfarenhet av IT-stödda distanskurser, hävdar dock att beroende på stora besparingskrav är det överhuvudtaget hög arbetsbelastning, oavsett kursstyp.

- *Utvecklingen är nu att skära ned, att man ska göra samma undervisningsvolym på mindre timmar [...] (grupp 1, lärare 4)*

Att vissa delar av kursen inte görs om så ofta är något som även diskuterades i grupp 2. Lärarna menade att när en IT-stödd distanskurs har utvecklats upplevs den svårare att ändra. Förmodligen beror detta på att inslaget av IT styr, dvs. när man väl har spelat in en föreläsning, eller utvecklat uppgifter är detta material mer arbetskrävande att göra om än för jämförbara moment på campuskurser.

En av lärarna (1) i grupp 2 uppger att det bland institutionens doktorander finns en uppfattning om att arbetsbelastningen är lägre på IT-stödda distanskurser och att det därmed är lättare att genomföra sin undervisningsplikt utöver avhandlingsarbetet. Det är möjligt att utvecklingen av IT-stödda distanskurser hämmas av en sådan inställning

I grupp 3, menar en lärare (3) liksom en lärare (4) i grupp 1, att arbetsbelastningen inledningsvis är hög, men att den minskar över tid på IT-stödda distanskurser.

- *De första 5 poängen, det är ju urjobbigt. Då är det inte så att ämnet är jobbigt, eller det är inte massa saker som jag ska rätta eller så, utan det som är jobbigt är att få dom till att fungera i detta (att använda plattformen) [...] (grupp 3, lärare 3)*

Arbetsbelastningen är sammanfattningsvis inte bara en resursfråga utan också tidsaspekten är en viktig faktor, eftersom det krävs mer tidsutrymme för att exempelvis nyutveckla kurser,

⁴⁵Myringer 2002

⁴⁶Westerberg och Mårald 2004

göra om kurser och att genomföra kurser. Men vi har också sett att arbetsbelastningen även kan upplevas minska med tiden.

Engagemang

Engagemang och viljan att utvecklas är komponenter som är viktiga för utvecklingen av IT-stödda distanskurser. I grupp 1 menar lärarna att vilja och engagemang finns men inte tid och ekonomiska resurser. I detta sammanhang tas efterfrågan på kurser upp igen som en viktig drivande faktor för om man överhuvudtaget ska erbjuda IT-stödda distanskurser. Lärarna i grupp 2 är överens om att det i stor omfattning handlar om egeninitierade engagemang, där vissa individer är mycket betydelsefulla för utvecklingen. Som nämnts tidigare tillskrivs ledningen en viktig roll i förändringsarbete, men även studenternas krav har betydelse för utvecklingen. En av lärarna (5) i grupp 2 menar dock att engagemanget må finnas men att det överlag saknas idéer för utveckling.

Att eldsjälarna är viktiga, märks tydligt bland lärarna i grupp 3, men inte enbart i form av deras egna engagemang. Den tekniska och pedagogiska supporten tillskrivs även den stor betydelse för de lärare som arbetar med IT-stödda distanskurser. Intressant att notera är att det speciellt är en person som pekas ut som mycket betydelsefull för utvecklingen, vilket vi kan noteras i kommentarerna nedan.

- *När jag hoppade på det här så var det ju nästan en förutsättning att [namn på supportperson] fanns där för att överhuvudtaget lära sig [...] (grupp 3, lärare 2)*
- *[...] där ger jag [namn på supportperson] en eloge, därför hon har funnits tillgänglig hela tiden och är det ju fortfarande. (grupp 3, lärare4)*

Fokusgruppsintervjuerna visar att arbetet främst sker inom så kallade lärarlag där mycket av utvecklingen är upp till de lärare som ingår i gruppen. Det är dock oklart om lärarna själva kan påverka eller välja vilka som ska ingå i lärarlagen samt om det finns en gemensam kunskapssyn. Detta torde vara viktigt med hänvisning till Wigforss studie⁴⁷ där det lyfts fram att kursutvecklingen misslyckats eller försenats då lärarna själva inte vill arbeta med denna typ av kurser. Stensakers och Skjerslis intervjuer vid Lunds universitet visar ”att många entusiastiska personer tillsammans med en positiv inställning från ledande administratörer vid universitetet har varit av största betydelse när det gäller att väcka intresse för och garantera ekonomiskt stöd för IKT-projekt” Studenterna upplevs också vara en viktig drivande kraft bakom flera satsningar, genom sina krav och vägran att acceptera brister.⁴⁸ En slutsats vi kan dra är att utvecklingen av IT-stödda distanskurser är beroende av flera olika individers engagemang, från lärare, administrativ- och supportpersonal och personer i ledande ställning till studenter.

Erfarenhetsutbyte

Under intervjuerna med grupp 1 och 3 framkom att kunskaps-/erfarenhetsutbytet är eller borde vara en viktig del i arbetet med IT-stödda distanskurser. Lärarna i grupp 1 menar att det inte, med mycket få undantag, existerar något erfarenhetsutbyte mellan ämnesgrupperna, vilket främst beror på att det finns varken tid eller ekonomiska resurser att initiera ett sådant

⁴⁷ Wigforss 2000

⁴⁸ Stensaker et al 2002 s. 111

utbyte. Att initiera samarbeten är inget som prioriteras, då lärarna i första hand försöker uppnå så bra resultat som möjligt inom ämnesgrupperna.

En av lärarna (3) i grupp 1 upplever att spridningen av erfarenheter, med fokus på tekniska kunskaper, kommer att ta tid.⁴⁹

- *Jag tror att det kommer att krävas lite grann arbete för att komma till det här läget att en eller flera personer inom ämnesgruppen är så pass familjär med tekniken så att man kan utveckla den på andra ställen. (grupp 1, lärare 3)*
- *Nej, det känns som en stor startsträcka. Jag kan ju ingenting om det här och den här startsträckan kommer att ta jättemycket tid. [...] Vad jag skulle vilja göra är att utveckla andra delar så att säga, laborationer, fältövningar och ta till den nya tekniken som finns inom vårt traditionella ämne. Det tycker jag halkar efter (grupp 1, lärare 4)*

Läraren (4) som inte har några erfarenheter av IT-stödda distanskurser upplever en tidsmässig press samt har större ambitioner att fördjupa och utveckla de campuskurser läraren ansvarar för. Hinder för erfarenhetsutbyte ligger i det här fallet hos mottagaren.

I grupp 3 uppkom en diskussion om hur viktigt det är att sprida sina erfarenheter av IT-stödda distanskurser, ett flertal gånger. Här identifieras hinder för erfarenhetsutbyte även hos avsändaren.

- *Där tror jag att det beror mycket på oss själva, vi som jobbar med det. Att vi kanske måste påtala det lite ibland. Dela med oss av de erfarenheter vi har i det för att kittla andra lite (grupp 3, lärare 3)*
- *[...] många gånger är man ju instängd och tror man är ensam om problemen (grupp 3, lärare 1)*

Arbetet med IT-stödda distanskurser upplevs vara en mycket sluten sysselsättning. Lärarna i grupp 3, som har arbetat med IT-stödda distanskurser, upplever, trots att de ofta ingår i nätverk⁵⁰, sig "ensamma" i sitt arbete. Det är dels färre kolleger som arbetar med dessa, dels träffar läraren studenterna mer sällan, eller ibland inte alls. Det finns m a o ett behov av att dela och diskutera sina erfarenheter med kolleger och samtidigt få hjälp och stöd i arbetet med IT-stödda distanskurser.

En av lärarna (5) i grupp 3 menar att många av kollegerna i arbetslaget är medelålders och att man därför inte "orkar med" stora förändringar. Bristande intresse, tid, resurser och att lärarkollegerna inte orkar lyssna är faktorer som hämmar utvecklingen av IT-stödda distanskurser. Miljön sätter med andra ord begränsningar för utvecklingen av nätbaserad utbildning⁵¹, menar lärarna i grupp 3.

⁴⁹ Det är oklart vad ordet teknik i det här sammanhanget innebär, om det syftar till distansöverbryggande teknik eller den programvara som kursen baseras på som läraren (3) undervisar i.

⁵⁰ Ett antal kurser har utvecklats i samarbete med andra lärosäten, eller institutioner.

⁵¹ Resonemanget kan återföras till diskussionen om att lärarna tänker i traditionella banor när de ska planera en kurs.

Merparten av lärarna i de tre grupperna menar att erfarenheterna av och kunskaperna om IT-stödda distanskurser kan utnyttjas när man planerar campuskurser och tvärtom. Det är därför viktigt att erfarenheterna inte stannar enbart hos dem som arbetar med IT-stödda distanskurser. I grupp 2 menade lärarna att campuskurserna ofta är innehållsmässigt bättre, men att pedagogiken är bättre på IT-stödda distanskurser. På så sätt ligger det också ett värde i att ha ett diversifierat utbud av olika typer av kurser.

Vikten av att samla in och förmedla de kunskaper och erfarenheter som finns inom IT-stödd distansutbildning, har tidigare uppmärksammats som ett problem. Högskoleverket lyfter fram att i de fall utvecklingsprojekten drivits av enskilda personer kan det bli problem med spridning av resultaten. Men ”där arbetet bedrivits för att lösa ett kollektivt identifierat behov av IKT-baserade resurser, med stöd från organisationsledning antas detta har större möjligheter att nå spridning”.⁵² Det finns påtagliga risker att hjulet uppfinns på nytt på grund av att resultaten och erfarenheterna inte samlas och kommuniceras på lärosätena⁵³. En aspekt som Björck pekar på är ”att nyttja existerande erfarenhet är att göra övergången så lätt som möjlig för andra generationens lärare, de som inte är eldsjälar utan kanske snarare tveksamma till IT i utbildningen”.⁵⁴ Ytterligare en aspekt är att kompetensen inte är tillräcklig på den egna institutionen och att det därför är viktigt att få tillgång till en bredare erfarenhetsbank genom samarbete⁵⁵.

Sammantaget visar resultaten att ekonomiska resurser, tidsaspekten, engagemang hos individen och möjlighet till erfarenhetsutbyte lyfts fram som viktiga förutsättningar för utvecklingen av IT-stödd distansutbildning. Men det finns hinder för erfarenhetsutbytet, hos såväl avsändare som mottagare, något som beror på ointresse för och lite kunskap om IT-stödda distanskurser bland kolleger och att de lärare som arbetar med dessa kurser inte förmedlar sina erfarenheter till sina kollegor. Resultaten visar också att arbetsbelastningen på IT-stödda distanskurser är av en annan karaktär. Det är på grund av inslaget av IT-stöd mer omständligt och tidskrävande att utveckla och omarbeta IT-stödda distanskurser i jämförelse med campuskurser.

IT-stödda distanskurser och framtiden

Diskussioner om framtiden kan alltid bli något spekulativa, men det är också viktigt att lyfta fram rådande tankar om framtiden, om det finns farhågor eller aspekter som tvärtom kan gynna utvecklingen av IT-stödda distanskurser. Ämnen som diskuterades i fokusgrupperna var; teknik, personal och Bologna processen.

Lärarna menar, med några få undantag, att verksamheten kring IT-stödda distanskurser kommer att utvidgas.

- *[...] det är en förutsättning för att vi ska leva vidare. (grupp 3, lärare1)*
- *Jag tror att föreläsningarna är i stort sett en död undervisningsform gentemot den nya studentgenerationen som kommer till oss. (grupp 2, lärare 4)*

⁵² Högskoleverkets rapportserie 2000:13 R sid. 64

⁵³ ibid

⁵⁴ Björck 2002 s. 10

⁵⁵ SOU 1998:83

Ett av undantagen är en lärare (4) i grupp 1, som menar att den generation som har vuxit upp med datorer kommer att vara ointresserade av att använda datorer/distansöverbyggande teknik i sina studier och därmed också ointresserade av IT-stödda distanskurser. Även lärare (3, 5) i grupp 2 anser att det kommer att bli en återgång till mer traditionella lärandeformer med föreläsningar och fysiska möten, pga. att studenterna kommer att vara "datortrötta". En av lärarna (4) i grupp 3 tror å andra sidan att det kan bli en generationskonflikt, så till vida att, när den "nya studentgenerationen" börjar läsa på universitet/högskola, kommer det tekniska kunskapsgapet vara stort mellan lärare och student.

- *Vi kommer att få fler och fler studenter ju mer tiden lider [...] som redan i princip är inne i ett IT-tänkande. [...] Där det till och med kan bli en generationskonflikt. (grupp 3, lärare 4)*

Lärarna i grupp 1 anser att de tekniska förutsättningarna redan är etablerade och att det förmodligen är samma personer som kommer att vara engagerade i IT-stödda distanskurser inom den närmaste framtiden. I grupp 2 och 3 anser lärarna att medelåldern i arbetsgrupperna är hög, vilket kan bli ett problem i framtiden om man inte lyckas rekrytera nya "förmågor". Gunnar Landgren, prorektor vid KTH, har fått uppleva att IT-stödd distansutbildning drabbas av lärarbrist, vilket han säger "beror på att man prioriterar grundutbildningarna och inte har ork att också satsa på det perifera distansutbildandet". "Det har också visat sig svårt att få lärarna engagerade i distansundervisningen. De tycker att de har nog med att göra med den ordinarie undervisningen".⁵⁶ Detta pekar på att pensionsavgångar än mer kan försvåra personalrekryteringar vad gäller IT-stödda distanskurser.

I grupperna diskuterades också betydelsen av internationell utveckling. Bolognaprocessen⁵⁷ anses omdana verksamheten inom högre utbildning och tydliggöra inte enbart den internationella konkurrensen utan även konkurrensen mellan svenska lärosäten. En av lärarna (3) i grupp 1 menade att man avvaktar med att genomföra större förändringar tills utfallet av Bolognaprocessen är klart, dvs. vilka åtgärder som kommer att vidtas och på vilket/vilka sätt utbildningssystemet eventuellt kommer att reformeras. En underton av denna åsikt framkommer även i de andra grupperna.

- *Vi står ju inför en utveckling som alla måste göra, jag tänkte på Bologna. Där måste alla tänka till. Så vi kommer ju inte göra en kursutveckling innan vi gör den utvecklingen. Det känns onödigt. (grupp 1, lärare 3)*
- *[...] nu så går ju alla på och väntar vad som ska hända med den här Bolognaprocessen och om 5-årsutbildningar kommer. Hur kommer årsstudieplatserna att fördelas? Hur kommer pengarna att styra? Det är ju det som kommer att avgöra vad som händer här i framtiden. (grupp 2, lärare 4)*

Sammanfattningsvis framhåller många av lärarna delvis en osäkerhet inför det framtida arbetet med IT-stödda distanskurser. På vilket/vilka sätt kommer nya internationella villkor att omdana verksamheten kring IT-stödda distansutbildningar? Kommer nya studentkullar vilja

⁵⁶ Borg 2002 s.28

⁵⁷ Bolognaprocessens övergripande mål är att främja rörlighet och anställningsbarhet i Europa samtidigt som man vill stärka konkurrenskraften som utbildningskontinent genom att skapa ett enhetligt regelverk. "Centrala faktorer i ett internationellt perspektiv är tydligheten i den svenska högskolestrukturen och förtroendet för kvaliteten i utbildningarna." Se www.regeringen.se Pressmeddelande 2 mars 2004

läsa IT-stödda distanskurser? Vilken inverkan kommer pensionsavgångarna att få? De flesta av lärarna ser emellertid med tillförsikt på utvecklingen och tror att kursutbudet av IT-stödda distanskurser kommer att öka i framtiden.

DISKUSSION

Delstudien visar att det finns ett visst kollegialt motstånd, men å andra sidan preciseras detta inte som något stort problem. Det är möjligt att om en annan metod eller om fler lärare utan erfarenhet av IT-stödda distanskurser medverkat, hade fler aspekter av motstånd framförts. Men om det verkligen hade funnits kollegiala hinder skulle lärarna som deltog i studien troligtvis yttrat det vid fokusgruppsintervjuerna.

Rapporten visar att motståndet bland annat handlar om bristande intresse, brist på tid och ekonomiskt stöd. Men det är mycket svårt att riktigt fånga vad lärarna menar att motståndet består i eftersom de själva omdefinierar begreppet under diskussionens gång. Några lärare menar att de "tvingas" vara positiva till förändring och att om efterfrågan finns är det nödvändigt att erbjuda IT-stödda distanskurser, en inställning som möjligtvis pekar på att utvecklingen inte alltid är önskvärd bland lärare. Det finns också uppfattningar om att ämnet till stor del styr vad som går att ge som IT-stödd distanskurs, en attityd som till viss del grundar sig på förutfattade meningar och som kan uppfattas som ett motstånd. Detta motstånd är möjligt att bryta med hjälp av olika åtgärder, som att framhålla vikten av detta arbete, sprida kunskaper och få till stånd ett erfarenhetsutbyte. Studien visar att utvecklingen drivs fram av eldsjälur, där arbetet bedrivs mycket i ensamhet, vilket begränsar lärandet och därmed möjligheterna till utveckling av IT-stödda distanskurser. Ett erfarenhetsutbyte torde därför vara mycket värdefullt främst med tanke på att det pedagogiska inslaget ofta anses vara bättre på IT-stödda distanskurser, medan ämnesinnehållet är bättre på campuskurser. Campuskurser har en del att lära av IT-stödda distanskurser och omvänt.

Lärarna har också framhållit att IT-stödda distanskurser inte upplevs ge samma kompetens som likvärdiga campuskurser, vilket är en varningssignal. Detta kan så småningom avspeglas i arbetsgivares syn, som kan komma att anställa personer med campusutbildning framför de som läst en IT-stödd distansutbildning. Eftersom IT-stödda distanskurser ännu är en verksamhet i minoritet, är den också mer känslig för förändringar. Det kan exempelvis bli bekymmersamt med pensionsavgångar samt om nyckelpersoner/elldsjälur försvinner, så som supportpersonal eller chefer som stött utvecklingen. Dessa farhågor har lärarna framfört. Studien visar också att det finns uppfattningar om att det är svårare att påverka studenters motivation till att genomföra en påbörjad IT-stödd distanskurs, vilket lärarna menar har verkan på kursens kvalitet och likaså genomströmningen. Detta torde innebära att det är än viktigare att utbildaren stimulerar till aktivitet på IT-stödda distanskurser och att varje individs förutsättningar uppmärksammas för att motivera studenten att fullfölja kursen.

REFERENSLISTA

- Askling B. (2002). "Låt dyra studenter betala". I Borg C (red) *Vetenskapernas visioner. Elva samtal om framtidens studier och undervisning i högskolan*. Distum, Rapport 4:2002, Härnösand
[Elektroniskt] <http://www.myndigheten.netuniversity.se/download/198/x/Vetenskaparna.pdf>
- Björck I (2002). "Tänk om. Om- och nytänk kring distansutbildning vid tre högskolor". Distum, Rapport 3:2002, Härnösand
[Elektroniskt] <http://www.myndigheten.netuniversity.se/download/889/x/TankOm.pdf>
- Dahlström S (2004). "Faktorer som utmärker "framgångsrik" distansutbildning på Högskolan i Gävle. En studie av studenters och lärares erfarenheter av distansutbildning". D-uppsats, Institutionen för pedagogik, didaktik och psykologi, Högskolan i Gävle
- Eriksson L. T. (2003). "Från klassrums- till nätmodell. Ett paradigmskifte i högre utbildning?" Learning Center, Högskolan i Gävle
- Fitzpatrick J. L., Sanders J. R. & Worthen B. R. (2004). "Program evaluation. Alternative approaches and practical guidelines". Third edition, Pearson, cop. Boston.
- Gisselberg M (red) (2002). *Distanslärare och distanslärande - en antologi*. Distum. Rapport 6:2002, Härnösand [Elektroniskt]
<http://www.myndigheten.netuniversity.se/download/194/x/Distanlarare.pdf>
- Gisselberg M., Forsberg H-O. & Riabacke K. (2004). "Från ord till handling. En studie av mål och visioner, strategiska beslut och organisatoriska förändringar av betydelse för den IT-stödda distansutbildningen vid lärosäten inom Nätuniversitetet". Februari 2004. Nätuniversitetets rapporter 2004.
[Elektroniskt] http://www.myndigheten.netuniversity.se/download/1748/x/Rapport_fran_ordtillhandling_040321.pdf
- Hedestig U (2002). "Lärcentrets och institutionens roller i det virtuella universitetet". I Gisselberg, M (red) *Distanslärare och distanslärande - en antologi*. Distum, Rapport 6:2002, Härnösand
- Högskoleverkets rapportserie 2000:13R "Eldsjälar och institutionell utveckling. Mot nya former av lärande i den högre utbildningen. Resultat av 91 IKT-projekt under 1990-talet".
[Elektroniskt] http://www.hsv.se/sv/CollectionServlet?view=0&page_id=77
- Karlsudd P (2001). "Att lära på tunna linor och bred(a) band. IT-säkerhet i utbildning baserad på informations- och kommunikationsteknologi". Institutionen för Hälso- och beteendevetenskap. Högskolan i Kalmar
- Larsson M (2001). "Fem faktorer för effektivare e-lärande". D-uppsats. Avdelningen för kognitionsforskning. Lunds universitet
[Elektroniskt] <http://www.lucs.lu.se/people/Maria.Larsson/D-uppsats,%20Maria%20Larsson.pdf>
- Ljungzell M (2004). "Teknikstött flexibelt lärande. Uppfattningar ur ett genomförandeperspektiv" D-uppsats, Institutionen för datavetenskap, Linköpings universitet
- Myringer B (2002). "Strategier för ett nytt förhållningssätt till utbildning och lärande". I Gisselberg, M (red) *Distanslärare och distanslärande - en antologi*. Distum. Rapport 6:2002, Härnösand
- Mårald G. och Westerberg P. (2004). "IT-stödd distansutbildning inom medicin och vård, höstterminen 2003 - ur studenternas perspektiv". UCER/Centrum för utvärderingsforskning Umeå.
[Elektroniskt] <http://www.ucer.umu.se/PDF/arbetsrapporter/N%E4tunivGM2.pdf>
- Regeringen; Pressmeddelande 2 mars 2004 "Högre utbildning i utveckling – Bolognaprocessen i svensk belysning". Utbildningsdepartementet
SOU 1998:57 "Utvärdering av distansutbildningsprojekt med IT-stöd"
[Elektroniskt] <http://www.regeringen.se/content/1/c6/02/52/30/e0266f89.pdf>

- SOU 1998:83 ”*Flexibel utbildning på distans. Slutbetänkande av Utredningen om Distansmetoder inom utbildningen*”.
[Elektroniskt] http://utbildning.regeringen.se/propositionermm/sou/1998/sou98_84.pdf
- SOU 1998:84 ”*På distans – utbildning, undervisning och lärande, kostnadseffektiv distansutbildning*”
[Elektroniskt] http://utbildning.regeringen.se/propositionermm/sou/1998/sou98_83.pdf
- Stensaker B. & Skjersli S. (2002). ”Organisation av IKT-satsningar inom den högre utbildningen: Funderingar kring de kritiska faktorerna” I Hansson, H (red) *Kvalitet och flexibel utbildning – en antologi*. Distum, Rapport 1:2002, Härnösand
[Elektroniskt] <http://www.myndigheten.netuniversity.se/download/810/x/kvalitet.pdf>
- Thomsson H. (2002). ”*Reflexiva intervjuer*”. Studentlitteratur, Lund
- Westerberg P. och Mårald G. (2004). ”*Nätuniversitetet och IT-stödd distansutbildning. Attityder och erfarenheter hos prefekter, kursansvariga och studenter*”. UCER/Centrum för utvärderingsforskning Umeå
[Elektroniskt] <http://www.ucer.umu.se/Publikationer/rapporter/NatunivPW.htm>
- Wibeck V. (2000). ”*Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*”. Lund, studentlitteratur
- Wigforss E. (2000). ”*Utveckling och kvalitetssäkring av nätburen distansutbildning. Slutrapport från KK-projektet distansutbildning i södra sjukvårdsregionen 1998-2000*”. Sekretariatet för fortbildning, vidareutbildning och distansutbildning. Lunds universitet
- Zetterman Langerth M. (2001). ”*IT-stöd i distansutbildning med fokus på lärande. Nya förutsättningar och konventionella lösningar*”. Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet

BILAGA 1

FOKUSGRUPPSINTERVJU: Teman och frågor

Utvecklingstänkande på institutionen

Hur uppfattar du institutionens inställning till förändringar i allmänhet vid institutionen?
Vilken är din egen uppfattning om förändringar och utveckling i allmänhet?

Att utveckla kurser och utbildningar?
Att utveckla distanskurser/utbildning? (teknik, pedagogik, nya studerandegrupper)

Relationen (skillnader/likheter) mellan campus-/distanskurser (med IT-stöd)

Hur uppfattar du institutionens inställning till relationen mellan campus och distanskurser (med IT-stöd)?
Vad är din egen uppfattning om likheter och skillnader mellan campus- och distanskurser (med IT-stöd)?

Kvalitet på olika kurser
Teknikinnehåll på olika kurser
Pedagogik på olika kurser
Vem olika kurser riktar sig till/målgrupper
Olika kursers status

Förutsättningar för IT-stödda distanskurser

Hur uppfattar du institutionens inställning till förutsättningar för IT-stödda distanskurser?
Vad är din egen uppfattning om de förutsättningar som finns för IT-stödda distanskurser?

Att utveckla IT-stödda distanskurser
Betydelsen av ekonomiskt stöd
Att utveckla tekniken, att använda tekniken
Att utveckla pedagogiken (kompetensutveckling)
Arbetsbelastningen på IT-stödda distanskurser

Framtiden

Hur uppfattar du institutionens inställning IT-stödda distanskursers framtid?
Vilken är din egen uppfattning om framtiden för IT-stödda distanskurser?

Att fortsätta bedriva IT-stödda distanskurser?
Vilka utvecklingsbehov finns?
Möjligheter/hinder att utveckla/bedriva IT-stödda distanskurser kontra campuskurser?
Vem ska utveckla IT-stödda distanskurser?
Vilka studerande ska IT-stödda distanskurser vända sig till?

Avslutningsvis finns det något som inte berörts som har betydelse i sammanhanget?